

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์สู่การรับรองมาตรฐานของเกษตรกร
ในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

ชื่อและนามสกุล นางสาวนิรดา เป็นนางรอง

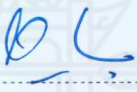
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร

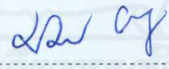
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ
2. รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนาฏ กรุขเมือง แสนเสริม

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 27 สิงหาคม 2561

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์


..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมจิต โยชะกง)


..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ)


..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สินีนาฏ กรุขเมือง แสนเสริม)


..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษณา รุ่งโรจน์วณิชย์)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลินิรภัยสู่การรับรองมาตรฐานของเกษตรกรในอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้วิจัย นางสาวนิรดา เป็นนางรอง รหัสนักศึกษา 2599000409

ปริญญา เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2) รองศาสตราจารย์ ดร.สินินุช กรุณาเมือง แสนเสริม
ปีการศึกษา 2560

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลินิรภัย (2) สภาพการผลิตข้าวหอมมะลินิรภัยของเกษตรกร (3) ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการรับรองข้าวหอมมะลินิรภัยของเกษตรกร (4) สภาพและความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลินิรภัยของเกษตรกร และ (5) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลินิรภัยไปสู่การรับรองมาตรฐานอินทรีย์

ประชากรที่ศึกษา คือ เกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลินิรภัยที่ไม่ได้รับรองมาตรฐานอินทรีย์ 228 คน กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 0.06 ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 126 คน และเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลินิรภัยที่ได้รับรองมาตรฐานอินทรีย์ จำนวน 32 คน จัดเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด

ผลการวิจัย พบว่า (1) เกษตรกรที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานอินทรีย์มีอายุเฉลี่ย 59.94 ปี จบประถมศึกษา ประสพการณ์ในผลิตข้าวหอมมะลินิรภัยเฉลี่ย 2.52 ปี พื้นที่ผลิตข้าวหอมมะลินิรภัยเฉลี่ย 7.47 ไร่ รายได้จากการขายข้าวอินทรีย์เฉลี่ย 31,554.63 บาท/ปี รายได้ภาคการเกษตรเฉลี่ย 59,856.35 บาท/ปี ส่วนเกษตรกรที่ได้รับรองมาตรฐานอินทรีย์มีอายุเฉลี่ย 54.42 ปี จบประถมศึกษา ประสพการณ์ในผลิตข้าวหอมมะลินิรภัยเฉลี่ย 4.72 ปี พื้นที่ผลิตข้าวหอมมะลินิรภัยเฉลี่ย 11.59 ไร่ รายได้จากการขายข้าวอินทรีย์ 59,944.38 บาท/ปี และรายได้ภาคการเกษตร 66,860.94 บาท/ปี (2) เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มมีการผลิตข้าวตามหลักการมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในระดับมากที่สุด (3) เกษตรกรที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานอินทรีย์มีความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการรับรองข้าวหอมมะลินิรภัยอยู่ในระดับมาก ส่วนเกษตรกรที่ได้รับรองมาตรฐานอินทรีย์ทั้งหมดมีความรู้อยู่ในระดับมากที่สุด (4) เกษตรกรทั้ง 2 กลุ่มได้รับการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ไปสู่การรับรองมาตรฐาน ด้านวิธีการ เนื้อหาการส่งเสริม และการสนับสนุนที่แตกต่างกัน โดยเกษตรกรที่ยังไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานได้รับการส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนเกษตรกรที่ได้รับการรับรองมาตรฐานได้รับการส่งเสริมอยู่ในระดับมาก ส่วนความต้องการการผลิตข้าวอินทรีย์ไปสู่การรับรองมาตรฐานของเกษตรกรทั้ง 2 มีความต้องการอยู่ในระดับมากโดยเฉพาะด้านการสนับสนุนในเรื่องการตลาด (5) เกษตรกรที่ไม่ได้รับรองมาตรฐานอินทรีย์มีปัญหาในระดับมากในประเด็นปริมาณผลผลิตในการทำอินทรีย์ลดลงและราคาข้าวอินทรีย์ยังไม่จูงใจพอเนื่องจากราคาขายต่ำ ข้อเสนอแนะว่า ควรมีการบูรณาการรูปแบบการส่งเสริมที่มีประสิทธิภาพและรัฐบาลควรมีนโยบายส่งเสริมเรื่องการตลาดข้าวอินทรีย์อย่างจริงจังและมีการกำหนดราคาและสถานที่รับซื้อข้าวอินทรีย์ให้กับเกษตรกร

คำสำคัญ การผลิตข้าวหอมมะลินิรภัย การรับรองมาตรฐานอินทรีย์ จังหวัดบุรีรัมย์

Thesis title: Extension of Hom-mali Organic Rice Production to the Standard Certification by the Farmers in Mueang Buri Rum District, Buri Ram Province

Researcher: Miss Nirada Paennangrong; **ID:** 2599000409;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);

Thesis advisors: (1) Dr. Benchamas Yooprasert, Associate Professor;

(2) Dr. Sineenuch Khрутmuang Sanserm, Associate Professor; **Academic year:** 2017

Abstract

The research objectives were to study (1) socio-economic backgrounds of Hom-mali organic rice farmers, (2) the production of Hom-mali organic rice by farmers, (3) knowledge on Hom-mali organic rice standard certification of farmers, (4) situations and extension needs in Hom-mali organic rice production of farmers, and (5) problems and suggestions for extension of Hom-mali organic rice production for organic standard certification.

The population of this study were 228 non-certified organic standard farmers with the sample size of 126 famers which was determined by using Taro Yamane's formula at the error level of 0.06, and 32 organic standard certified farmers were included. Data were collected through interviewed method and analyzed to determine frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum and maximum values.

The findings of the research were showed that (1) the average age of non-certified organic standard farmers was 59.94 years; they completed primary education and had an average of 2.52 years of experience in Hom-mali organic rice production; they possessed an average of 7.47 Rai (1 Rai = 1,600 square meters) of Hom-mali organic rice area; the average annual income of selling organic rice was 31,554.63 baht; and the average annual farm income was 59,856.35 Baht. On the other hand, the average age of certified organic standard farmers was 54.42 years; they completed primary education and had an average of 4.72 years of experience in producing organic Hom-mali rice; the average farm land for Hom-mali organic rice was 11.59 Rai; the average annual income of selling organic rice was 59,944.38 baht; and the average annual farm income was 66,860.94 baht. (2) Organic rice farmers from both groups had performed rice production adhering to the organic standard principles at the "highest" level. (3) Non-certified organic standard farmers had knowledge in the organic standard certification at the "high" level while certified organic standard farmers had the same knowledge at the "highest" level. (4) Farmers from both groups had received different extension methods and messages of organic rice production for standard certification, non-certified organic standard farmers indicated that they received an extension work at "moderate" level while the other group had received at "high" level. Both groups had needs at "high" level for organic rice standard certification especially in marketing support. (5) Non-certified organic standard farmers had problems at "high" level in decreasing organic rice products and unattractive price of organic rice. They suggested that there should be an integration of effective extension systems and the government should have policy to encourage organic rice marketing with standard price and place for farmer markets.

Keywords: Hom-mali organic rice production, Organic standard certification, Buri Ram Province

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จสมบูรณ์ได้ด้วยความกรุณาและความช่วยเหลืออย่างสูงยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.เบญจมาศ อยู่ประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สินินุช คุรุทเมือง แสนเสริม ที่สละเวลาให้คำปรึกษา คำแนะนำในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ด้วยความเมตตา และเอาใจใส่เป็นอย่างดี ขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาของอาจารย์มา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สมจิต โยธะคง ประธานกรรมการสอบ วิทยานิพนธ์ และคณะกรรมการสอบทุกท่านที่กรุณาให้คำแนะนำ เพื่อแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตลอดจนอาจารย์ทุกท่านที่ประสิทธิ์วิชาความรู้ให้แก่ข้าพเจ้า

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผู้บังคับบัญชา เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองบุรีรัมย์ ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์เกษตรกรกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาและให้ข้อมูล ที่เป็นประโยชน์ และขอขอบคุณเกษตรกรทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลในการทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

ขอขอบคุณบุคลากรสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวก และให้คำแนะนำเกี่ยวกับวิทยานิพนธ์ด้วยดีมาโดยตลอด และขอบคุณเพื่อนๆ พี่ๆ และน้องๆ ทุกท่าน ที่ให้ความช่วยเหลือ เป็นกำลังใจและมีมิตรภาพที่ดีเสมอมา

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ผศ.ดร.นริรัตน์ สีระสาร และเพื่อนนักศึกษาที่ให้กำลังใจและให้ คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ตลอดการศึกษา และที่สำคัญขอขอบคุณบิดามารดา และทุกคนใน ครอบครัวที่คอยห่วงใย ที่คอยช่วยเหลือเป็นกำลังใจและสนับสนุนการศึกษาส่งผลให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จการศึกษาตามที่มุ่งหวังอีกขั้นหนึ่ง ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็น ประโยชน์ในการส่งเสริมการเกษตรและเป็นแนวทางให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปใช้ประโยชน์ใน การดำเนินงานตามความเหมาะสมต่อไป

ท้ายสุดนี้ ในส่วนที่เป็นคุณค่า ความสำเร็จ และประโยชน์อันพึงมีจากวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัย ขอมอบแด่ทุกคนในครอบครัวที่รักยิ่ง ตลอดจนครูบาอาจารย์ทุกท่านที่กรุณามอบความรู้วิชาความรู้ ที่มีค่าทางทักษะและประสบการณ์ตั้งแต่แรกเริ่มจนปัจจุบันนี้

นिरดา เป็นนางรอง

สิงหาคม 2561

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	6
สภาพทั่วไปและสภาพการเกษตรของอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์	6
การผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์	10
หลักเกณฑ์และมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์	16
แนวคิดเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร	24
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ	31
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	34
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	37
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	37
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	38
การเก็บรวบรวมข้อมูล	40
การวิเคราะห์ข้อมูล	41

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	43
ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิต ข้าวหอมมะลิอินทรีย์	43
ตอนที่ 2 สภาพการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกร	65
ตอนที่ 3 ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการรับรองข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกร	72
ตอนที่ 4 สภาพการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของเกษตรกรใน อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์ ไปสู่การรับรองมาตรฐาน	79
ตอนที่ 5 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมผลิตข้าวหอมมะลิ อินทรีย์ไปสู่การรับรองมาตรฐานอินทรีย์	97
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	103
สรุปการวิจัย	103
อภิปรายผล	108
ข้อเสนอแนะ	111
บรรณานุกรม	113
ภาคผนวก	117
ก แบบสัมภาษณ์	118
ประวัติผู้วิจัย	129

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 2.1	ข้อมูลครัวเรือนเกษตรกร พื้นที่ทางการเกษตร และการใช้ประโยชน์จากที่ดิน อำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์	9
ตารางที่ 2.2	ข้อมูลข้าวของอำเภอเมืองบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์	9
ตารางที่ 2.3	วิธีปฏิบัติเกณฑ์กำหนดและวิธีตรวจสอบ	19
ตารางที่ 4.1	สภาพพื้นฐานทางสังคมของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์	43
ตารางที่ 4.2	สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์	49
ตารางที่ 4.3	รายได้จากข้าว รายได้ของครัวเรือน และภาระหนี้สินของครัวเรือน	52
ตารางที่ 4.4	การได้รับความรู้ด้านการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์	57
ตารางที่ 4.5	สรุประดับการได้รับความรู้ด้านการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์	60
ตารางที่ 4.6	ระดับความรู้ที่ได้จากการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์	61
ตารางที่ 4.7	สรุประดับความรู้ที่ได้จากการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์	64
ตารางที่ 4.8	การปฏิบัติในการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ของเกษตรกร	65
ตารางที่ 4.9	ระดับการปฏิบัติในการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์ของเกษตรกร	71
ตารางที่ 4.10	ความรู้เกี่ยวกับมาตรฐานการรับรองข้าวหอมมะลินทรีย์	73
ตารางที่ 4.11	ระดับความรู้ความเข้าใจของเกษตรกรผู้ผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์เกี่ยวกับ มาตรฐานการรับรองข้าวหอมมะลินทรีย์	78
ตารางที่ 4.12	การได้รับการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์	79
ตารางที่ 4.13	สรุปการได้รับการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์สู่การรับรองมาตรฐาน	87
ตารางที่ 4.14	ความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์	88
ตารางที่ 4.15	สรุปความต้องการการส่งเสริมการผลิตข้าวหอมมะลินทรีย์สู่ การรับรองมาตรฐาน	96
ตารางที่ 4.16	ปัญหาอุปสรรคในการส่งเสริมข้าวหอมมะลินทรีย์ไปสู่การรับรองมาตรฐาน	97
ตารางที่ 4.17	ข้อเสนอแนะในการส่งเสริมข้าวหอมมะลินทรีย์ไปสู่การรับรองมาตรฐาน	100

ญ

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย 4

